

PRESENTACIÓ DE L'ARXIU DE TEXTOS CATALANS ANTICS

Amb motiu de la publicació del volum dotzè de la sèrie *Arxiu de Textos Catalans Antics* (ATCA), el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, l'Institut d'Estudis Catalans i la Facultat de Teologia de Barcelona organitzaren un acte amb la finalitat d'analitzar els resultats de dotze anys i les perspectives de l'*Arxiu*, que tingué lloc al Palau de la Generalitat el dia 11 de març de 1994.

En l'acte, que també fou de reconeixement a la Fundació Bofill, que havia patrocinat la publicació, intervingué el Sr. Josep Perarnau i Espelt, director de l'*Arxiu*; el professor Germà Colón i Domènech, cap del Departament de Filologia Romànica de la Universitat de Basilea; l'Honorable Conseller de Cultura, senyor Joan Guitart i Agell; l'Il·lustríssim President de l'Institut d'Estudis Catalans, senyor Emili Giralt i Raventós; l'Il·lustríssim Degà-president de la Facultat de Teologia de Barcelona, senyor Gaspar Mora, i el vice-president de la Fundació Jaume Bofill, senyor Josep M. Vilaseca i Marçet.

Els textos de les intervencions són reproduïts a continuació.

I

Quan a la darrerria de l'any 1991, amb motiu de la publicació del volum desè d'*Arxiu de Textos Catalans Antics*, deixava d'existir qualsevol relació oficial entre el dit anuari i la Fundació Jaume Bofill, les dues institucions que s'havien compromès a continuar l'esmentat *Arxiu* consideraren que calia manifestar públicament la gratitud, de la qual

elles, i amb elles les institucions públiques catalanes, ací tan dignament representades per l'Honorable Senyor Conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya, i fins i tot el poble català, aquí present en la persona de tots vostès, li eren deutores. Però, circumstàncies diverses, entre les quals la voluntat d'allunyar aquest acte de períodes electorals, han anat ajornant la manifestació d'aquesta gratitud fins aquesta vesprada. Els organitzadors han considerat que em tocava a mi, en especial, d'expressar el dit agraïment ni que fos per la proximitat amb què durant els anys de la vinculació entre l'*Arxiu* i la Fundació vaig ésser testimoni constant d'unes decisions, que certament, en són mereixedores. I em voldria referir no sols a la generositat a fer-se càrrec d'una despesa econòmica que des del primer moment fou feixuga de debò, no sols a la promptitud amatent amb què la Fundació féu possible estudis encaminats a omplir les pàgines de l'*Arxiu*, no sols a l'interès a trobar les institucions, a les quals per llur naturalesa semblava correspondre més d'assegurar una publicació com aquesta, i a lligar els caps per mitjà de l'adient conveni, no sols a tot això i a d'altres molts detalls significatius, el record dels quals allargaria, insuportablement, aquestes paraules meves; crec que, a més, abans cal agrair, sobretot, el fet substantiu que si és veritat que d'altres institucions s'han ofert a continuar l'*Arxiu* un cop vist allò que ja era, només la Fundació Jaume Bofill s'avançà a jugar a ulls clucs a favor d'una obra que només la confiança personal podia fer preveure reeixida. I si en arribar a aquest punt de l'obra realitzada m'he de parar, evitant d'envair el camp propi del professor Germà Colón, considero, en canvi, indispensable de subratllar un moment el significat d'aquella decisió de fer néixer l'*Arxiu de Textos Catalans Antics*.

Aquella era, clarament, una opció a favor d'un treball en direcció a les arrels de la nostra cultura nacional, qualsevol que fos la llengua en què hagués estat expressada, sobretot, és clar, en català o en llatí, aquesta, llengua mare, en la qual ha estat redactada durant segles la pràctica totalitat d'allò que han escrit els catalans i que constitueix per ara i l'esdevenidor el gruix bàsic de la nostra herència cultural, de la nostra cultura. I aquella opció arribava en uns moments en què davant la passiva i olímpica indiferència de gairebé tothom s'estava realitzant una de les tragèdies culturals de més envergadura. Som, en efecte, la darrera generació que ha sabut poc o molt de llatí, el qual a partir d'ara completament mort i dissecat serà només objecte d'estudi de filòlegs un cop tallat el cordó umbilical entre les futures generacions i aquella immensa herència cultural que partint de Roma, arribava a formular-se entre nosaltres en la seva llengua fins fa, no quatre dies, sinó fins ahir mateix i que en l'esdevenidor hauria de seguir configurant la nostra llengua i cultura. M'he de preguntar i he de pregun-

tar si encara es pot, i per tant, si estem obligats a fer quelcom o per contra hem d'assistir indiferents a la consumació de la tragèdia i si, definitivament, ens resignem o ja estem d'acord que ens imposin de resignar-nos que les noves generacions neixin, almenys en aquest punt, intel·lectualment desarrelades, condemnades a ésser bonsais mentals tan arranats d'arrels com de brancatge. Per això la major gratitud que podria ésser manifestada envers la decisió presa per la Fundació Jaume Bofill no crec que pugui ésser altra que la d'assenyalar el fet al qual m'acabo de referir i la de preguntar públicament si cal fer quelcom dins el marc de la nació catalana, per descomptat, però també amb un possible abast més ampli. Per això, després de demanar perdó per endavant, m'atreveixo a demanar públicament als representants de les tres institucions públiques que ens honoren amb llur presència i presidència —la política, l'acadèmica i l'eclesiàstica—, que encapçalin una iniciativa conjunta d'elles i de llurs institucions pariones, davant les instàncies europees, a fi que hom decidís tornar a cultivar eficaçment una llengua que és camí únic per a poder xuclar la saba de l'herència cultural de tota Europa. I encara amb major concreció, també m'atreveixo a demanar a l'Il·lustríssim Senyor President de l'Institut d'Estudis Catalans que el *Diccionari de la llengua catalana*, en aquests moments una de les principals iniciatives del nostre institut, assenyali en cada cas la procedència etimològica de les paraules, evidentment per la immensa majoria de casos, la llatina. Seria una manera, ja sé que mínima, però ben eficaç, de mantenir viva la consciència de les arrels; i així acabo. La gratitud a la Fundació Jaume Bofill per haver decidit de fer de llevadora i de dida de l'*Arxiu de Textos Catalans Antics*; igual com aquella decisió no es limita pas a ésser una anècdota, ens fita de dret una de les més vitals categories de la nostra cultura, la de les seves arrels i herència multiseccular que encara avui ens obliguen a parar-hi esment. I no pensem pas que enfortir les arrels vagi en detriment de l'empenta amb què els catalans ens hem de llençar per tots els camins del món, car només arrels ben fondes i ben nodrides fan possible un brancatge que salti ben enllà en totes les direccions de la terra. Sigui'm permesa una paraula final.

A la darrerria del 1991 era posat el punt final de les relacions estructurals entre la Fundació Jaume Bofill i l'*Arxiu de Textos Catalans Antics*, però només a les estructurals car les del cor, amic Josep M. Vilaseca, amic Jordi Porta, segueixen tan vives i fortes com si no hagués passat res. I per tot plegat, moltes i grans gràcies.

Josep Perarnau i Espelt
Director de l'*Arxiu de Textos Catalans Antics*
Membre numerari de la Secció de Filosofia i Ciències Socials

II

Pot semblar estrany que parli ací de Mn. Josep Perarnau quan fins avui ni tan sols l'havia vist mai. En els meus viatges a Barcelona o en els que ell fa a l'estranger no ens havíem arribat a trobar. Ara s'acaba una mútua ignorància gràcies a l'acudit que ell ha tingut, el qual considero un honor, que sigui jo qui us enraoni de l'*Arxiu de Textos Catalans Antics*. Agraïxo també al meu vell amic i company de curs, Emili Giralt, que m'hagi convençut d'acceptar la invitació.

Monsenyor Perarnau no vol que tracti d'ell, sinó de la seva col·lecció textual. Amb plaer assajaré de satisfer-lo. A mi m'agrada anar a la Biblioteca Universitària de Basilea i passejar-me pels passadissos de la secció de reserva, i tot sovint admiro les publicacions de les acadèmies científiques europees, sobretot les de la darrerria del segle XIX i començament del nostre segle: allà veig els gruixuts, imposants *Forschungsberichte* de l'acadèmia imperial de Viena, les memòries de l'homònima de Sant Petersburg, o de les ciutats universitàries de Heidelberg, de Magúncia o de Munic. De vegades m'omple de satisfacció que al costat d'aquests monuments d'erudició que s'arreglen majestuosos en els prestatges del magatzem figurin també els volums de l'*Anuari* de l'Institut d'Estudis Catalans anteriors a la nostra Guerra Civil. Però quan hi penso, m'adono que tot allò és fruit d'empreses col·lectives, en les quals han col·laborat tants i tants estudiosos. Els ATCA, sigla amb què es coneix la sèrie de l'*Arxiu de Textos Catalans Antics*, els ATCA, dic, en el fons del fons són quasi l'obra d'un sol home. En acabar el tom X i oferir-nos l'índex corresponent restem admiratius davant la collita. Ara àdhuc som ja davant dotze formidables volums, i aviat vindrà el segle XIII —número que no ens portarà malastrugança—, és una xifra respectable; dotze volums no són rampells ni focs d'encenalls, sinó una labor pacient, duta a cap amb un objectiu segur. Mn. Perarnau, em fa l'efecte, ha tingut una visió clara del que desitja des que començà a donar-nos el resultat de les seves variades recerques en les publicacions de la Facultat de Teologia de Catalunya. Ho repeteixo, són dotze volums que han comptat amb generosos patrocinadors: primer, la Fundació Jaume Bofill i, després, l'Institut d'Estudis Catalans.

Voldria, si m'ho permeteu, exposar-vos un exemple per tal de ponderar el rigor amb què actua el director de l'*Arxiu de Textos Catalans Antics*, i al mateix temps us explicaré com es féu que jo hi hagi col·laborat amb una noteta. Això també servirà perquè jo ara li agraeixi de viva veu un favor.

En la miscel·lània en honor de Josep Romeu Figueras de l'any 1986 vaig escriure un article a propòsit del terme *atovar*, que només surt una volta en *Curial e Güelfa*. Hom l'havia volgut fer venir d'un mot àrab, el qual, però, no existeix en aqueixa llengua. En l'article vaig dir el que podia i vaig dubtar entre la lectura *atovar* i *atonar* del manuscrit madrileny. Jo ja havia oblidat aquest problema i el vaig donar per insoluble, quan vaig rebre una carta de Mn. Perarnau que em proporcionava un munt d'esments de *atovat*, 'el qui pateix del tòrax', 'el qui pateix del tou del cos'; els exemples eren trets d'unes receptes mèdiques que són a la Biblioteca Vaticana (ms. *Vat. lat.* 4797). Tanta generositat no sovinteja en el nostre ram; haig de precisar que una de les receptes citava la *Cirurgia* de Cauliach, i Mn. Perarnau consumí hores a Roma damunt el tractat per tal de trobar-me el passatge en qüestió.

Llavors, quan es va produir la polèmica sorollosa sobre *Curial e Güelfa* i sobre la pretesa falsificació, vaig pensar que l'acusat de falsificador de l'obra —Manuel Milà i Fontanals— mai no havia escorcollat als arxius de Roma com per haver ensopegat, en unes receptes manuscrites, el mot *atovat*, i que aquest detall era un argument més en favor de l'autenticitat de l'obra i de la innocència del savi erudit de Vilafranca. Això ho vaig exposar en una conferència a València i un periodista dels qui són sempre a l'aguait ho reportà en un diari. Mn. Perarnau, que ho llegeix tot, però tot, m'envià el recull del periòdic i em demanà de desenvolupar aquest argument en el seu ATCA. Vet ací un cas d'erudició quasi detectivesca per part del nostre home-natjat, i d'altruisme.

I, com que he al·ludit a la polèmica de *Curial* —tots recordeu l'enrenou periodístic que va provocar—, afegiré que Mn. Perarnau adoptà l'únic mètode realment científic, i aquest fou estudiar a fons i fer estudiar per especialistes la relligadura, el paper, la lletra, etc., del manuscrit de la Biblioteca Nacional de Madrid, posat en dubte. Ara, sens pols ni remolí, amb unes pàgines serioses i erudites de l'ATCA, s'han esbargit els núvols que s'havien congregat sobre la gran novel·la.

Són tres direccions de l'ATCA les que m'agradaria posar en relleu: *a*) aportació de nous texts en edició crítica, *b*) recensions detallades i *c*) informació per mitjà de notícies bibliogràfiques, amb uns índexs completíssims, índexs que són un model a seguir i a contraposar a la descurança massa generalitzada, la qual sol donar el nom de «llibre» a unes pàgines cosides juntes, però sense uns requisits com són bibliografia esmentada, nòmina de fonts, repertori de mots i de conceptes, i índexs onomàstics, relació d'abreviatures i sigles. Amb aquests tres punts de mira, l'*Arxiu de Textos Catalans Antics* segueix

endavant, el nostre horitzó s'eixampla considerablement. Historiadors, filòlegs, bibliòlegs i lingüistes interessats per les terres catalanes i llur cultura disposen d'una eina eficaç de treball i d'una guia bibliogràfica ja del tot indispensable.

La publicació anual, regular, puntual, des del 1982 dels dotze volums (en general de més de set-centes pàgines cadascun) de què ara consta l'*Arxiu de Textos Catalans Antics* mereix d'ésser subratllada, car és aquesta, dins la filologia catalana i fins i tot dins la filologia romànica, una empresa singular.

L'*Arxiu* és dedicat a l'edició de texts, a estudis sobre autors, descripció de manuscrits, incunables, edicions antigues, notícies sobre fonts bibliogràfiques, copistes, impressors, llibreters, inventaris de biblioteques. El contingut abraça l'àmbit geogràfic de la llengua catalana i el conjunt de terres que conformaren la Corona d'Aragó. El límit cronològic se situa a la fi del segle XVIII.

Tots els volums són estructurats en una primera secció titulada «Articles», força àmplia, amb monografies ben circumstanciades. La segueix la secció de «Notes i documents», destinada naturalment a fer conèixer escrits d'interès, els quals són introduïts amb algun breu aclariment. Ve després la «Secció bibliogràfica» amb un butlletí dedicat a un tema monogràfic, recensions, crítiques i notícies bibliogràfiques, tot ordenat per matèries. Estudis disposats per àrees geogràfiques sobre biblioteques, arxius, museus; índexs de persones, etc.

Donem ara una ullada, si voleu, al contingut del darrer volum, el XII.

Comença amb l'edició d'un text llatí d'Arnau de Vilanova. Primer ve la descripció i individualització de l'opuscle *Epistola ad gerentes zonam pelliceam*, trobat sencer darrerament per la bibliotecària Oriana Cartaregia a Gènova, text que no és, com s'havia cregut, la *Informatio Beguinorum vel Lectio Narbonae* ni l'*Alia Informatio Beguinorum*, sinó un escrit independent. La descoberta confirma una opinió defensada per Perarnau. L'edició, a càrrec de la senyora Cartaregia, és acompanyada d'un estudi del director de l'*Arxiu*, que exposa la transcendència de la troballa, situa doctrinalment el text i treu les conclusions pertinents sobre l'interès que les obres d'Arnau i també de Ramon Llull suscitaven a Itàlia al tombant del segle XIV i segle XV.

Una altra publicació ben escaient és la traducció al català, resumida, del *Vademecum in tribulatione* de fra Joan de Rocalhada o Ruspessisa. L'edició crítica és precedida d'una exposició exhaustiva de

les qüestions que presenta (prèviament hom ha justificat l'edició a l'ATCA d'una obra escatològica que en realitat no és d'un autor català); ve després la descripció acurada del manuscrit de Carpentràs, s'estudia per quina raó es féu l'anostrament, quins aspectes foren omesos pel traductor (així, les delicades al·lusions al futur gloriós del rei de França o al regne de Sicília i la dinastia dels Anjou), la diferència cronològica entre l'original de Rocatalhada i el nostre, i tardà, manuscrit editat, preocupació de la gent al llarg de tot el segle xv i començament del xvi sobre aquests tractats que anuncien la propera fi del món, recerca de l'original llatí dins l'abundor de còpies que transmeten el text. L'anotació de les variants és realment impressionant, i també les erudites notes a peu de plana. Tant aquest *Vademecum* (o *ve ab mi*) com l'*Epistola* arnaldiana són presentats amb un benvingut inventari de tots els mots (els filòlegs d'ara o de més endavant agrairan al Dr. Perarnau aquest esforç que posa a llur abast un material preciós i en facilita l'estudi).

I ja que parlo de filòlegs i d'aprofitament de texts, assenyalaré que aquest volum xii conté, com els anteriors, unes peces fonamentals per a la història de la llengua catalana: deixeu-me destacar els documents de 1630 publicats per l'estudiós dels arxius de Solsona, Ramon Planes i Albets, sobre l'escamot de Serrallonga: al llarg d'un procés, els testimonis dels pagesos d'Osor ofereixen un magnífic perspectivisme en la narració de les malifetes dels bandolers, que algun filòleg espavilat hauria d'espletar. Però no sols hi ha això, sinó molta cosa més: sobre l'ensenyament a Barcelona al segle xiv, per Josep Hernando i Delgado, el qual, seguint les petjades de l'enyorat Josep M. Madurell i Marimon, recerca els instruments notariais de l'Arxiu de Protocols, i també trobem en el volum un panorama dels mètodes didàctics al bisbat de Girona, traçat per Josep M. Marquès i Planagumà.

Jaume de Puig, com ja ens té acostumats, ofereix més investigacions sobre Sibiuda, de qui avui és el màxim especialista. Jo us podria contar una anècdota sobre el nostre Ramon Sibiuda. Us la resumesc: en una conferència que vaig sentir fa uns set o vuit anys sobre Montaigne en una universitat centreeuropea hom parlà de «Sebonde», el qual era francès, es digué, i el conferenciant exposà els vells arguments de l'*abbé* Reulet: no podia, «Sebonde», ésser espanyol perquè usaba el llatí *branca* i en castellà és *ramo*, etc. Vencent el costum que tinc de no atansar-me als conferenciant un cop han enllestit llur exposició, vaig acostar-me a l'orador i li vaig proposar educadament de llegir les clàssiques disquisicions de Menéndez Pelayo i dels germans Carreras i Artau: em digué que era impossible perquè estaven en castellà (*graecum est non legitu*). Ara, a aquesta mena de savis, el doctor Jaume de Puig els posa la tasca encara més difícil, perquè, per a

abordar aspectes de Sibiuda i de Montaigne, caldrà llegir, i molt, el català, o bé plegar. Així, amb recerques sòlides, esdevindrà palesa i necessària la presència dels nostres investigadors al món, i no amb picabaralles o fent victimisme.

El volum XII conté, igualment com els anteriors, una relació d'estudis sobre un tema monogràfic, i aquesta vegada li tocà el torn a la *Crònica de Jaume I*, a càrrec de l'expert per excel·lència, Jordi Bruguera.

Ja he dit que la majoria dels articles són de la ploma de Mn. Perarnau; posseeixen una gran densitat i no deixen passar cap particularitat per alt, ni tan sols les que puguin semblar nímies (recordo, en el darrer número, la qüestió lingüística que Perarnau planteja davant una documentació que parla de l'abat *Olibanus*: és l'abat Oliba o Olibà? (ATCA, vol. XII, p. 420).

Si les recensions són fetes amb cura i amb força detallisme, cal insistir que l'apartat de notícies i crítiques bibliogràfiques és d'un valor immens (sospeso l'adjectiu), immens: hom ho ha registrat tot, i tot ho ha resumit objectivament. En una època d'especialització en la qual cadascú roman al seu racó i en la seva petita parcel·la de ciència, el nostre ATCA tant considera —i en fa saber l'existència— un article aparegut en un número d'una revista de Tortosa com de Castelló, de Besalú o dels Estats Units i en qualsevol idioma, un tema d'història de la medicina (p. ex., estudis sobre el *morbus gallicus*, per Jon Arribas, vol. XI, p. 708-709), o dels jueus catalans, etc. I sempre retrobem aquestes lletres amb què acaben les notícies: J. P. E., «anònim» de Josep Perarnau i Espelt.

Remarcaré el caràcter desapassionat d'aquestes notes: en una mateixa plana i amb gran imparcialitat es comenten, l'un darrere l'altre, sengles assaigs sobre l'existència independent de Guillem de Cervera i de Cerverí de Girona o sobre la identificació en un sol autor d'aquests dos noms. En un altre indret el comentarista roman seriós davant una enormitat tan gran com pensar que el manteniment de la *-n* final en el text del *Repartiment de València* del segle XIII és característica pròpia d'un escriptor aragonès. De tant en tant no hi manca algun tret d'humor, quan una polèmica meua amb un altre filòleg és qualificada de «diàleg».

Massa sovint hem llençat flors a gent que, per aquests mons de Déu, es fa passar per estudiós del català. Quants se n'han aprofitat, de la nostra bona fe, de la nostra arriscada proclivitat a acollir el que ve de fora! Encara dura allò «puix parla català...». Seguim, però, més aviat el consell de Joan Fuster: «puix parla català, vejam què diu». Tenim ací, senyores i senyors, en l'editor i director de l'ATCA, un estudiós in-

dígena de reputació reconeguda, capaç d'impulsar, penso jo, indagacions medievals i humanístiques a Catalunya, i aprofito la presència de l'Honorable Senyor Conseller de Cultura de la Generalitat per a suggerir que fóra oportú, de part de les autoritats, de considerar les possibilitats de crear alguna institució, dins o fora l'Institut d'Estudis Catalans, que coordinés, que unís els esforços dels investigadors. Potser caldria que comencéssim a fer un balanç i miréssim cap al futur. Al meu parer, i parlo des d'una posició neutral (vinc de Suïssa i pertanyo políticament a una altra Generalitat), un centre de recerques d'aquests temes medievals i humanístics que han fet el prestigi de l'arxiu de Mn. Perarnau seria el millor homenatge que la cultura catalana podria retre a qui l'ha servida admirablement, sense defallença, amb devoció, amb eficàcia.

Germà Colón i Domènech
Cap del Departament de Filologia Romànica
de la Universitat de Basilea
Membre numerari de la Secció Filològica

III

Només unes paraules en nom de la Facultat de Teologia de Catalunya. En primer lloc, recordar que la Facultat va estar ja present des del primer volum de l'*Arxiu de Textos Catalans Antics* en la persona i el treball del doctor Josep Perarnau, professor estable ordinari de la nostra facultat. Això em porta a recordar l'acte acadèmic celebrat a la Facultat de Teologia amb motiu de la presentació dels deu volums primers de l'*Arxiu*. Repeteixo el que allà vaig dir. En primer lloc, el reconeixement cordial i total a la tasca amagada, rigorosa i admirable del nostre professor, el doctor Josep Perarnau. I, a més, confirmar la nostra voluntat de participació en aquest treball com un aspecte molt propi de la Facultat de Teologia, la primera institució acadèmica eclesial catalana. Creiem en una Església encarnada en cada lloc, que segueix el camí de cada poble, i aquí encarnada a Catalunya i a la nostra cultura, i això ens fa oberts a totes les manifestacions d'aquesta cultura i, de manera pròpia, a la seva història i a les seves arrels; tant més que, precisament, en aquestes arrels i en aquesta història, hi ha contribuït de manera decisiva la llum de l'Evangeli de Jesucrist. I volem que això sigui com una penyora de fidelitat a la tasca que té avui l'Església catalana en el seu diàleg amb la nostra cultura d'avui i de demà.

Segona paraula; la Facultat de Teologia s'afegeix, molt cordialment, a l'homenatge de reconeixement a la Fundació Jaume Bofill, aquí re-

presentada pel seu vice-president, que va fer possible els primers passos de l'*Arxiu*.

Tercera paraula; la Facultat de Teologia va signar els pactes amb l'Institut d'Estudis Catalans el 15 de desembre del 1986 quan ja havien sortit cinc volums. Ens felicitem d'aquella decisió que, precisament perquè era institucional, ha pogut mantenir-se durant aquests anys, fins i tot amb canvis en les autoritats responsables de les institucions signants. Es planteja, però, la qüestió seriosa de la continuació del treball que, tal com s'ha dit, ha estat carregat fins ara, quasi exclusivament, a les espatlles del doctor Perarnau.

I la quarta i última paraula; recordar el que diu l'article 5è dels pactes signats l'any 1986: «Les institucions que subscriuen, la Facultat de Teologia i l'Institut d'Estudis Catalans, es proposen per al moment de disposar dels fons financers necessaris i del personal adient, a ampliar la tasca regulada en els pactes precedents, amb *a*) l'aplegament de manuscrits, còpia o fotocòpia de textos anteriors al segle XIX i la recuperació d'obres i d'estudis sobre els autors i llurs obres; *b*) l'elaboració d'edicions per formar i posar a l'abast dels estudiosos una biblioteca especialitzada, i *c*) la publicació de catàlegs de manuscrits d'aquí o de fora i de bibliografia sobre aquestes qüestions». Aprofito aquest moment per dir que la Facultat reitera la seva voluntat, expressada ja en aquests pactes, de seguir aportant la part que li toca en aquest projecte, que és ambiciós, atractiu i urgent.

Gaspar Mora
Degà-president de la Facultat de Teologia de Catalunya

IV

Voldria en primer lloc donar les gràcies al conseller de Cultura per haver volgut presidir aquest acte. Sota la seva presidència ens hem pogut reunir en aquesta magnífica sala i donar a aquest acte la màxima brillantor.

Voldria, igualment, manifestar el nostre agraïment al doctor Germà Colón, professor a la Universitat de Basilea, membre de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, amic i condeixeble —com ell ha recordat— de la vella Facultat de Lletres en els darrers anys quaranta. Pel seu prestigi internacional, la seva presència entre nosaltres és un aval que certifica la vàlua de la col·lecció de l'*Arxiu de Textos Catalans Antics* i la conveniència de celebrar l'aparició del seu dotzè volum.

Gràcies, també, a la Fundació Jaume Bofill —representada aquí pel seu vice-president— que va intuir la importància que podia tenir aquesta empresa quan tot encara no era res més que un projecte del doctor Perarnau. La Fundació va fer possible el naixement de l'*Arxiu de Textos Catalans Antics*, va patrocinar l'edició dels sis primers volums i fins al volum desè hi ha estat present amb el seu suport econòmic.

Cal agrair, també, molt expressivament a la Facultat de Teologia el fet que des del primer dia es mostrà generosa a l'hora de fornir el projecte de recursos humans, permetent el «segrest» d'un dels seus professors —l'al·ludit doctor Perarnau—, el qual ha pogut dedicar bona part del seu temps a la direcció i —diguem-ho tot— no solament a la direcció, sinó a la redacció gairebé total dels dotze volums de l'*Arxiu de Textos Catalans Antics*. Gràcies, doncs, doctor Perarnau, per la vostra il·lusionada, obstinada i abnegada dedicació a l'*Arxiu de Textos Catalans Antics*.

També voldria donar les gràcies a les altres institucions que d'una manera circumstancial, però sempre molt efectiva, han donat suport a l'aparició d'aquests anuaris. Aquestes institucions són: la Generalitat de Catalunya, que més d'una vegada ha figurat al costat del peu d'impremta; la Generalitat Valenciana, amb motiu de la commemoració del Cisma d'Occident; la Diputació de Castelló de la Plana i l'Ajuntament de Peníscola per haver patrocinat l'edició dels catàlegs de la biblioteca del papa Benet XIII. I una menció especial mereix la Diputació de Barcelona, no solament perquè en alguns volums apareix com a coeditora, sinó perquè mitjançant de la pertinent combinació administrativa ha permès que el segon home de l'*Arxiu de Textos Catalans Antics*, el senyor Jaume de Puig, funcionari de la Diputació, pugui col·laborar regularment i intensament en la confecció dels anuaris.

L'Institut d'Estudis Catalans se sent orgullós d'haver assumit la responsabilitat de garantir l'aparició regular de l'*Arxiu de Textos Catalans Antics*. És més: l'Institut té el convenciment que amb aquests dotze volums queda molt ben representada una branca de les humanitats, part integrant de l'arbre de la ciència que, metafòricament —però també de manera funcional i jurídica— formen les diverses seccions de l'Institut d'Estudis Catalans. Perquè —ho he dit més d'una vegada— l'Institut que té com a obligació estatutària l'estudi de la llengua en tots els seus aspectes i com a tasca preferent l'elaboració del *Diccionari de la llengua catalana*, és molt més que la Secció Filològica. L'Institut és més que una acadèmia de la llengua. L'Institut té cinc seccions i totes haurien d'ésser igualment ben ateses. Els

Estatuts ho preveuen així, i són uns Estatuts que no solament han estat elaborats pel propi Institut d'Estudis Catalans i aprovats en un ple extraordinari, sinó que han estat ratificats per la màxima autoritat competent, que és la Generalitat de Catalunya.

I ja que, rememorant una expressió lul·liana, he parlat de l'arbre de la ciència, deixeu-me també al·ludir a la metàfora del «bonsai». L'arbre de la ciència que voldríem com a emblema no pot ésser un «bonsai» cultivat només per a exhibir-lo protocol·làriament. Voldríem un arbre esponerós i fructífer. No fa gaires dies, a la Universitat Autònoma de Barcelona, amb motiu de la inauguració dels nous locals del Centre de Recerca Matemàtica —centre del qual l'Institut també s'enorgulleix d'haver-ne estat cofundador— deia que el nostre arbre de la ciència no ha d'ésser un arbre amb un creixement monstruós, amb unes branques enormes i unes altres d'esquifides, rebordonides i mancades de fruit. I, davant l'Honorable Comissionat per a la Recerca, deia que de la mateixa manera que existeix un Centre de Recerca Matemàtica, podrien —haurien— d'existir altres centres, altres institucions o organismes —el nom no fa la cosa— que cultivesin tota mena de ciències, però molt especialment aquelles que tenen per objectiu el nostre àmbit territorial des de la geologia i la botànica —poso per cas— fins a la història, la llengua i el dret. No puc deixar d'insistir sobre aquests darrers aspectes, que constitueixen els fonaments de la nostra cultura. Perquè, efectivament, existeix una certa retòrica sobre els orígens carolingis de Catalunya, i tots n'estem joiosos (els qui en tenim coneixement), d'aquesta ascendència carolíngia. Això ens vincula a Europa, quan d'altres potser se senten vinculats a Bagdad. Però no n'hi ha prou amb recordar aquella vinculació remota. Les arrels carolíngies necessiten el seu *humus* per tal d'esdevenir un arbre amb possibilitats de fructificar. Crec que amb l'*Arxiu de Textos Catalans Antics* hem obert uns bons fonaments; però uns fonaments no són mai una casa, ni una primera pedra serveix de sostre on hom pugui habitar. I avui, aquí, es demana la creació d'un centre que reculli aquestes inquietuds i permeti l'aprofundiment en aquests estudis. Potser és oportú de recordar que en vida de l'enyorat senyor Coll i Alentorn, ja es va fer una visita al president de la Generalitat per tal d'exposar-li el projecte d'iniciar un *Corpus Scriptorum Cataloniae* que havia d'ésser un pas vers la constitució del centre projectat. Aleshores, quan l'empresa de l'*Arxiu de Textos Catalans Antics* començava el seu camí, potser encara no era el moment, però avui, quan n'han aparegut dotze volums i existeix a Catalunya un pla quadriennal de la recerca que preveu la creació de «centres de suport a la recerca» i que, d'altra banda, l'Institut d'Estudis Catalans és també una altra cosa, diferent del que era llavors, avui, doncs, ha arribat l'hora de repetir la demanda i de considerar seriosament la viabilitat

del projecte. És per això que em permeto pregar l'Honorable Senyor Conseller de Cultura que vulgui fer de missatger d'aquesta mesa i servir d'ambaixador prop de les més altes instàncies per tal de recomanar la realització del projecte.

Sigui quin sigui el resultat, gràcies per endavant, senyor conseller. I a tots els presents, moltes gràcies per la vostra atenció.

Emili Giralt i Raventós
President de l'Institut d'Estudis Catalans

V

Amb la representació que porto en aquest acte, crec que tinc l'obligació de centrar una mica les paraules, els elogis i els regraciaments que s'han dirigit a la Fundació Jaume Bofill, perquè és ben sabut —potser no tant com hauria de ser-ho— que una de les funcions principals de les fundacions és, precisament, d'actuar com a pioneres, és a dir, ajudar aquelles propostes, que han de contribuir a millorar activitats importants d'un país. Aquesta funció que aquí s'ha qualificat —crec que amb raó i que jo he utilitzat d'altres vegades— «de llevadora i de dida» és la que fa que la Fundació Jaume Bofill, al llarg dels seus anys d'existència, hagi actuat en aquest sentit. Un dels casos que considero més important, és el que estem commemorant.

Aquesta funció té les seves dificultats perquè en definitiva és apostar per la bondat de quelcom que encara no existeix. Diuen que els catalans som molt partidaris que les coses siguin, que estiguin ja materialitzades, i que això d'anar a parlar perquè s'ajudi a realitzar una cosa que encara no existeix és molt difícil. Però això és una de les funcions de la Fundació Jaume Bofill, sobretot, pel que fa als diversos aspectes de la cultura catalana, encara que no sigui la finalitat que consta en els seus estatuts. No oblidem que la Fundació compleix ara vint-i-cinc anys i que si es fa un compte endarrera ens adonarem que l'any 1969 era difícil crear una fundació en què es es manifestés el desig que la cultura catalana anés endavant. Una de les vegades que hem tingut ocasió de realitzar aquesta labor pionera ha estat el cas que avui estem commemorant: *l'Arxiu de Textos Catalans Antics*.

El doctor Perarnau, jo el coneixia de Roma —ell se'n recordarà potser— i també sabia la fama que acompanyaven els treballs que feia. A partir de l'any 1980, em sembla que va ser quan va entrar en contacte amb el senyor Jordi Porta, director de la Fundació Jaume Bofill, i li va proposar la idea de l'edició de textos catalans antics. La cosa era

una mica abstrusa i no tenia massa «ganxo», però evidentment representava per a aquesta nostra cultura petita i difícil, que és la de Catalunya, una tasca important. El doctor Perarnau venia a proposar-nos quelcom que comportava ajudar una empresa que encara no existia, si bé els antecedents del proponent eren una garantia que podríem lliurar-nos a la tasca confiadament. Per això, el Patronat de la Fundació va aprovar el treball i el vam portar endavant.

Però no era la nostra finalitat concreta dedicar-nos a aquesta branca de la cultura, ja que la Fundació tenia altres preocupacions que li ocupaven el temps i les possibilitats econòmiques. Tanmateix, la importància que donarem al treball de *l'Arxiu de Textos Catalans Antics* va fer que l'ajudéssim de gust, però també que creguéssim que la nostra tasca era només una primera etapa. I ha fet que quan la Facultat de Teologia de Barcelona, que ja va intervenir des del primer moment, i, més tard, l'Institut d'Estudis Catalans l'han agafada, la Fundació Jaume Bofill ha acabat la que li corresponia a ella, congratulant-se que aquest treball hagi tirat endavant, ja que no sempre succeeix així.

Josep M. Vilaseca i Marcet
Vice-president de la Fundació Jaume Bofill

VI

Permetin-me que en primer lloc els expressi en nom del Govern de Catalunya que és un honor acollir-los en aquest acte de presentació del volum XII de *l'Arxiu de Textos Catalans Antics*, arxiu que per les seves pròpies característiques constitueix un honor per a la nostra cultura. I al mateix temps, voldria que aquest acte significués també un homenatge i un reconeixement al doctor Perarnau i a les persones i institucions que fan possible que prossegueixi aquesta important tasca.

L'Institut d'Estudis Catalans des de la seva fundació i fins als nostres dies ha tingut un paper cabdal a l'hora d'impulsar l'estudi de la cultura catalana en tots els seus vessants amb un enfocament rigorosament científic i a l'hora d'estendre l'ús de la llengua catalana en els diversos camps que abraça la ciència. Els seus tres eixos d'actuació: exigència científica, catalanitat i obertura a l'exterior han possibilitat la creació d'una infraestructura que ha impulsat la recerca en tots els nivells. És així com la seva tasca s'ha fet mereixedora de nombrosos elogis i de reconeixement.

La Fundació Jaume Bofill, d'altra banda, fidel a la seva filosofia de donar suport a aquelles iniciatives que impliquen una aportació científica a les ciències socials catalanes, va iniciar aquest projecte d'edició de textos catalans d'autors medievals. Aquesta institució, que ha posat de manifest una visió àmplia i moderna en la promoció d'alguns dels aspectes de la nostra cultura, el suport als quals és del tot indispensable, mereix, doncs, el més decidit encoratjament alhora que els millors auguris per continuar aquesta tasca tan útil per la cultura del país.

Una cultura i una literatura no són constituïdes només per aquelles grans obres que assoleixen un reconeixement públic. L'existència d'aquestes va lligada a d'altres textos potser de menys relleu però sense els quals no és arriscat de suposar que la història de la literatura hauria estat tota una altra. És per això que la publicació de les obres antigues inèdites feta amb criteris científics esdevé imprescindible per a la bona salut d'una literatura que gaudeix de la tradició i del nivell de la catalana i que va guanyant cada dia més prestigi internacional.

Sense desmerèixer en absolut la bona feina que porten a terme les empreses editorials —i fins i tot, tenint en compte que en el nostre país aquestes s'han guiat sovint per un veritable esperit de servei— és cert que hi ha textos que difícilment podrien quedar inclosos dintre dels criteris comercials que lògicament han de guiar tota empresa. Aquest és el cas dels textos que presentem, la publicació dels quals ha de ser necessàriament encomanada a institucions científiques i acadèmiques.

Aquest volum, que s'afegeix als que ja han estat publicats fins ara, complirà, ben segur, un dels objectius que defineix les obres d'aquestes característiques: ser un punt de partença per a d'altres estudis i generar, d'aquesta manera, un cos sòlid de recerques que ens ajudin a conèixer millor el passat de la nostra literatura. En aquest sentit cal assenyalar que una cultura, per molt alt nivell de creativitat que pogués assolir, estaria mancada d'un pilar bàsic per al seu desenvolupament si no disposés d'uns estudis rigorosos sobre la producció de totes les èpoques, ja que la comprensió d'un document literari, tant si és del nostre temps com si pertany al passat, no pot ser completa sense que es tinguin en compte factors externs a l'obra mateixa com són el context literari, l'històric i el social.

Si considerem que la història és construïda no pas a partir de tots els fets esdevinguts, sinó solament d'aquells que s'han pogut rescatar de l'oblit i han arribat fins al nostre coneixement, podrem afirmar també que només sobreviuen i passen a formar part de la realitat d'una

cultura aquelles obres que s'han conservat i que avui es troben a l'abast dels ciutadans. Per això, cal no desatendre en cap moment el repte que comporta la recuperació del patrimoni escrit per a una cultura que es vol de primer ordre. Només un diàleg sostingut i fluid entre el passat i el present pot garantir la fertilitat del futur.

I, per acabar, accepto de molt bon grat aquesta sol·licitud que m'acaba de fer el president de l'Institut d'Estudis Catalans de fer de missatger per al president de la Generalitat, per donar-li a conèixer el treball realitzat i el fet que avui aquí commemorem, però també vull celebrar —ell s'hi ha referit— la presència del Dr. Joan Albaigés, director general de Política Científica i també responsable i coautor del Pla Quadriennal que, amb la seva presència, contribuirà a servir d'element canalitzador a la sol·licitud que repetidament s'ha fet en aquesta mesa. Moltes gràcies a tots vostès i la meva enhorabona al doctor Perarnau.

Joan Guitart
Conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya